

Рецензия

за дисертационен труд на тема „Модел на педагогическо консултиране за родители на деца с нарушения в развитието /до 5 г./“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 1.2. Педагогика /Педагогическо консултиране/

Автор на труда: докт. Елисавета Георгиева Пумпалова, СУ „Св. Климент Охридски“, ФП, Катедра Социална работа

Автор на рецензията: проф. дпн Яна Мерджанова, СУ „Св. Кл. Охридски“, ФП, Катедра Дидактика

Представяне на кандидата: Елисавета Пумпалова е възпитаник на Софийски университет – и като бакалавър в специалност Социални дейности във ФП, и като магистър в програма Детско-юношеска и училищна психология във ФФ, и като докторант в катедра Социална работа на ФП. Тя е реализиран педагог и психолог в изследователската и приложна област, в която осъществява своето изследване – от 2015 година и до сега работи като специален педагог и психолог в Терапевтично-образователен център „Зеления двор“ София. Преди това кандидатът има професионален опит във Фондация за Гражданско образование, Менпауър България АД, в СУ като работа по проекти, свързани с различни специфични аспекти на човешкия потенциал и ресурси. Докторант Елисавета Пумпалова е реализирала множество специализации и обучителни и експертни участия в дългосрочни дейности на различни организации и фондации, работещи с деца и специфични групи клиенти – Дом за медико-социални грижи за деца, лишени от родителски грижи „Свети Иван Рилски“; Ателие за социална работа“; столична община район „Връбница“; Фондация „Приятелите 2006“; Фондация „Майчина обич“. Дейностите ѝ са и доброволчески, и професионални, но с една обща отличителна устойчива характеристика – отдаденост и призвание в контакта с човешката личност.

Обща характеристика на труда:

В структурно-формативен аспект дисертационният труд е от 204 страници текст, вкл. увод, заключение, 3 приложения и богата представителна библиография от 160 източника, 113 от които на кирилица, останалите на латиница. Състои се от три основни глави. И в обемно, и в структурно, и в логическо отношение трудът е балансиран и хомогенен.

В предметно-съдържателен аспект и педагогическото консултиране, и детето с нарушения в развитието, и педагогическата подкрепа на развитието му, и работата с родителите представляват 4 самостоятелни научно-приложни полета; 4 остри проблема; 4 изключително сензитивни и деликатни сфери на човешкото възприятие и сензитивност – смело предизвикателство за всеки изследовател, особено за

младия. А може би тъкмо младият дух би събрал повече смелост, за да съчетае, и в съчетаването да преодолее статукво и стереотипи в мисленето, в подходите, в практиката? *Настоящата дисертация е прекрасна възможност да се опита тази хипотеза и аз с любопитство и удоволствие се възползвам от нея.*

Съдържателна оценка:

Постановката на изследването е обоснована многостранно и представена ясно. Обект, предмет, цел и задачи са взаимно обвързани и водят към хипотезата.

Първа глава, Теоретическа постановка за определяне модел на педагогическо консултиране за родители на деца с нарушения в развитието до 5-годишна възраст, уточнява основни понятия в сложното изследователско поле на изследване – акцент е „отглеждането и възпитанието на детето с нарушения в развитието в традиционно-родовия опит и в научното познание“. Да, видно е изследователското самосъзнание и за дълбоките корени на явлението /родът ни открай време е имал особени деца и му се е налагало да ги обгрижва/, и за съвременната му разслоеност /многоизмерност/, и за сърцевинното му възпитателно ядро. Така докторантката извървява експедитивно и ефективно пътя от родовото начало до съвременните реформаторски педагогически, за да очертае болезнените предизвикателства пред отглеждането и възпитанието на това специално дете.

Втора глава, Същност на педагогическото консултиране за родители на деца с нарушения в развитието, осветлява Педагогическото консултиране и спецификата му за родители на деца с нарушения в развитието. Ясно са отдиференцирани двата основни модела – медицинския и социалния, за да се търси техния синтез в съвременната европейска практика – френската и немската, редом до тях и българската. Без авторката да се е обосновала изрично, виждам основанията за този избор в отколешните исторически, геополитически, културни и образователни връзки между френските, немските и български педагогически практики – първо, и второ – в тяхната съвременна напредничавост и приоритетност по отношение на грижата за семействата на деца с особености и отклонения в психо-физиологичното развитие. Главата завършва с изследователския *Концептуален модел* на педагогическо консултиране на родителите, който семпло, ясно и пълноценно синергетически свързва заявката с резултата чрез *методологическата основа* – педагогическа и психологическа психоаналитична консултация, реализирана от *екип базови специалисти* – педагог, моторно-сензорен специалист, логопед за говорно, сензорно двигателно, образователно педагогическо развитие на детето. Трябва да се отбележи, че Моделът изключително добре съчетава различните теоретически парадигми и подходи, без да дава излишен превес на някой от тях, търсен е съзнателен баланс и взаимодействие с приносните

параметри и възможности на всеки от тях. Това представя авторът като един *обективно мислещ безпристрастен изследовател*, който преценява и анализира феномените от гледна точка на интереса на изследването и неговата цел, от гледна точка на интереса на ползвателите. Такова естетическо безкористно равнище на научна работа е признак на интелектуална, методологическа и методическа, професионална зрелост.

Трета глава, Емпиричното изследване на Модела, представя осъщественото изследване, съответно на многопластовостта на проблема: фокус групите в подготвителния етап „опипват“ терена, предразполагат го, събират начална информация и подготвят пилотния етап на работа по случаи. Описанието им е целенасочено, практически обозримо и в съответствие с всички критерии, показатели и изисквания на педагогическото консултиране и избраната методологическа парадигма – интегриране на педагогическия с психоаналитичния и инструментално психологически динамичен подходи. Детето и родителите са активните участници в процеса. Анкетното проучване сред специалистите в трета фаза на емпиричното изследване е високо информативно и данните са анализирани проблемно и с оглед поставените цели, задачи, изследователска хипотеза.

Авторът ни показва /без никаква демонстративност/: висока култура на информираност; висока култура на мислене – систематизирне на идеи, тези, практики; висока култура на стилово и езиково научно създаване на текст; висока култура на концептуализиране – на адаптиране и интегриране на различни подходи и идейни платформи; *преценявам като по-ниска от очакваното култура на прогнозиране и предвиждане* на тенденции и перспективи.

Деликатност, финес, задълбоченост, етика, са отличителните черти на дисертационния труд, отразяващи характера на самото осъществено изследване и характера на техния автор.

Научни теоретико-приложни приноси:

Елисавета Пумпалова има вярно усещане и разбиране за приносите на своя труд. Изцяло ги приемам, но бих ги формулирала по следния начин, чрез **специфични фокусиращи акценти** в първи и втори от тях, като логически се започне с приноса в определянето на основните понятийни категории в изследването:

1. Реализиран е *успешен опит за уточняване и допълване на основни научни понятия* в областта на педагогическото консултиране, дете с нарушения в развитието, самото му развитие, които са *от съществено значение и за практиката*.
2. Реализиран е богат *аналитичен теоретически преглед на традиционно-родовите, класически и съвременни разбираня и практики* на подпомагане на развитието на дете с нарушения и на работа с неговото семейство.

3. Изграден е *Концептуален модел за педагогическо консултиране за родители* на деца с нарушения в развитието до 5 годишна възраст, който на синергетическа основа синтезира педагогическия, психологическия динамичен, психоаналитичния подходи чрез екипната дейност на логопед, сензорно-моторен специалист, педагог.

4. Осъществено е *автентично авторско емпирично изследване*, което в трите си фази има функция и на *адаптираща апробация на Концептуалния модел в българската специфична практика* – „Зелената къща“, в която *Елисавета Пумпалова работи като педагог детски учител и консултант*.

Съчетаването на научно-теоретическите с практико-професионалните ориентации на автора е изключително ценно и е един вид гаранция и за бъдещето на апробация и *внедряване на модела* за педагогическо консултиране за родители на деца с нарушения в развитието в социалната и педагогическа практика – нещо, което от край време е проблем и предизвикателство и пред най-сериозните научни постижения.

Автореферат и публикации:

Авторефератът съответства на дисертацията и на изискванията за жанра си. Публикационната дейност и продукти /3 научни статии/ на автора свидетелстват автентичността и експертните положителни оценки на научната общност.

Критични бележки и въпроси:

Те целят да развият и да изтеглят мисленето на Елисавета Пумпалова по посока на бъдещето, за да реализира *по-отчетливо най-силната и ценна функция на научното познание: прогнозиращата* – не само да опише и обясни, не само да нормира и стандартизира, но *да предприше решения*, които ще обслужват практиката за дълъг стратегически период време. Трудът би го постигнал, ако:

1. Се задълбочат обобщенията и синтезните моменти в края на ключовите параграфи и на главите.

2. Се обозначи и в съдържанието на дисертацията отпред, и в анализите в трета глава се отдели повече място на анализ на *резултатите от анкетната карта* за специалисти, за да се използват техните компетентни мнения и прогнози. *Самата анкетна карта има функции и на експертна* и могат да се развият още по-пълно.

3. При Концептуалния модел да се оформи *специален абзац за неговата прогностична функция, неговата перспективност*, защо и *с кои свои характеристики и параметри той е устойчив* е ще бъде устойчив за *относително дълъг период от време*, би ли се ангажирала дисертантката – защо с тази методологическа основа, с тенденциите в развитието на обществата днес, тази парадигма, този екип специалисти, тези подходи биха работили дълго време в помощ на семействата – не само сегашните, но и бъдещите? В свръхдинамичните условия на глобалното общество

търсенето и обосноваването на устойчивост на изследователските и научни решения все повече ще бъде крайгълен камък за оценяване на тяхната стойност и доверието към тях.

Независимо от бележките, *първоначалната хипотеза*, с която започна рецензията на труда, *се потвърждава – да*, с работата си докторант Елисавета Пумпалова защитава щастливото обнадеждаващо предположение, че младият изследователски дух, независимо от пропуските си в конкретиката на процедурите, реализира един действителен, смел, качествено различен, необходим въз-ход в идейно отношение, който тепърва може да е развива и обогатява, обогатявайки и помагайки както на теорията, така и на практиката.

Заключение:

Трудът и реализираната процедура по неговото придвижване до този етап, периодът на докторантурата на кандидата, научното ръководство и обучаващата дейност на първичното научно звено съответстват в пълна степен на изискванията на ЗРАСРБ. Налице са действителни научни теоретико-приложни приноси, постигнати в процеса на автентичен оригинален авторски труд. Имам всички основания и пълна убеденост с познавателно научно, процедурно, етико-естетическо удовлетворение да предложа на уважаемите членове на научното жури да подкрепят присъждането на докторант Елисавета Георгиева Пумпалова с научен ръководител доц. дпн Моника Богданова образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 1.2. Педагогика /Педагогическо консултиране/.

От това ще спечели *и науката* /препоръчвам настоятелно и без отлагане *дисертационният труд да се трансформира в монография* или друг работещ за реалността продукт/, и *академичното образование* и подготовката на студенти бъдещи специалисти в тази област, и *педагогическата консултантска практика*, и най-вече – **самите деца и техните родители**. Тъкмо защото Елисавета Пумпалова е от тази **специална категория изследователи и хора, които зовем „безкористни и всеотдайни“** – струващи си подкрепата и съхраняването.

04.04.2021 г.
рецензията:.....
София

Автор на
/проф.дпн Яна Мерджанова/